

Ministerie van Justitie

Nederlands Forensisch Instituut

Behoeftte aan forensische pediatrie in Nederland

Remco Koerten, accountmanagement NFI

Maart 2010
Definitief v1.0

Inhoudsopgave

1 Inleiding	2
2 Definitie kindermishandeling	3
3 Literatuuronderzoek	4
3.1 De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen	4
3.2 Scholieren over Mishandeling	5
3.3 Registratiegegevens van het AMK	6
3.4 Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	7
4 Informatie van ketenpartners	9
4.1 Politie	9
4.2 Openbaar Ministerie	11
4.3 Forum Educatief	12
4.4 Overig	12
5 Conclusie	13
Literatuur	14

1 Inleiding

Enkele organisaties (waarvan het NFI en Forum Educatief de grootste zijn) bieden in Nederland forensische kindergeneeskundige diensten. De capaciteit is echter beperkt. Inmiddels is er bij het NFI al een half jaar sprake van een instroomstop. Het is duidelijk dat de geboden capaciteit onvoldoende aansluit op de (latente) behoefte aan forensische pediatrie.

Met dit rapport wordt geprobeerd inzicht te verschaffen in die behoefte. Hiervoor zijn de cijfers geanalyseerd uit de registratiesystemen van politie en OM. Daarnaast is ook met andere organisaties die met kindermishandeling te maken hebben contact opgenomen. Steeds is gevraagd naar zowel de cijfers uit het verleden als ook naar een inschatting en onderbouwing van de trendmatige ontwikkeling in de toekomst.

Het inschatten van de toekomstige ontwikkeling van de behoefte aan forensische pediatrie is van belang omdat alleen de cijfers uit het verleden een te geringe behoefte zouden opleveren. Het verplicht stellen van meldcodes, het invoeren van de NODO-procedure en het terugdringen van Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV) zijn voorbeelden van maatschappelijke ontwikkelingen die bij zullen dragen aan een groeiende behoefte.

Naast het in kaart brengen van de vraag bij de ketenpartners, is in dit rapport ook het resultaat opgenomen van een beperkte literatuurstudie.

2 Definitie kindermishandeling

In de literatuur wordt kindermishandeling breed gedefinieerd. De volgende vormen van mishandeling vallen onder dit begrip.

1. Seksueel misbruik
2. Fysieke mishandeling
3. Fysieke verwaarlozing
4. Emotionele mishandeling
5. Emotionele verwaarlozing
6. Verwaarlozing van het onderwijs
7. Andere vormen van mishandeling

In dit rapport, dat zich richt op de forensische pediatrie, worden alleen de eerste drie vormen van mishandeling meegenomen voor de analyse van de behoefte. Het gaat daarmee voornamelijk om duiding van lichamelijke klachten, afwijkingen en letsels bij vermoedens van kindermishandeling of bij een vermoeden van niet-natuurlijk overlijden.

3 Literatuuronderzoek

Voor 2007 is er geen algemeen onderzoek gedaan naar de omvang van kindermishandeling in Nederland. Wel zijn op basis van cijfers in Amerika schattingen bekend. De Amerikaanse overheid financiert al enkele tientallen jaren prevalentiemetingen. In Europa gebeurde dit niet. Op basis van de Amerikaanse cijfers kwam men in Nederland tot globale schattingen van 50.000 tot 80.000 gevallen per jaar (verdeeld over de 7 vormen van mishandeling).

In 2007 heeft het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie (WODC) opdracht gegeven voor een tweetal onderzoeken. Het eerste onderzoek is 'De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen' (NPM-2005), uitgevoerd door de Universiteit Leiden. De onderzoeksaanpak is overgenomen van het Amerikaanse National Incidence Study (NIS) en vertaald naar de Nederlandse situatie. Dit onderzoek maakt gebruik van 1100 informanten, professionals die beroepsmatig met kinderen te maken hebben zoals onderwijs, consultatiebureaus, juridische en medische zorg. Daarnaast is gebruik gemaakt van de formele registraties van kindermishandeling in 2005 door de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK).

Tegelijkertijd heeft het WODC aan de Vrije Universiteit en PI Research gevraagd onderzoek te doen. Dit heeft geresulteerd in het onderzoeksrapport 'Scholieren over Mishandeling, resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs'. Voor dit onderzoek is een groot aantal jongeren geïnterviewd die zelf een vragenlijst moesten invullen over hun eigen ervaringen.

Ten derde zijn de registratiegegevens uit 2003 tot en met 2008 van het AMK geanalyseerd.

3.1 De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen

In het jaar 2005 is aan een groot aantal informanten¹ die beroepsmatig met kinderen te maken hebben gevraagd het aantal gevallen van kindermishandeling te registreren. Het NPM-2005 maakt daarbij onderscheid in aanwijsbare (fatale, ernstige of matige) en vermoedelijke (waarschijnlijke, ernstig bedreigde gezondheid/veiligheid of geen) schade. Als is geregistreerd dat er sprake was van 'geen schade', dan is de registratie niet meegeteld. Na het verwijderen van overlappende gevallen bij het berekenen van een totaalcijfer op basis van zowel NPM-informanten als AMK's

¹ Basisonderwijs, voortgezet onderwijs, vrouwenopvang, kinderdagverblijven, politie, Raad van kinderbescherming, consultatiebureaus, huisartsen.

bedraagt de prevalentie voor 2005 naar schatting 107.200 gevallen van kindermishandeling (verdeeld over de 7 vormen van mishandeling).

In onderstaande tabel worden de cijfers voor de eerste 3 vormen van mishandeling weergegeven.

Soort mishandeling	Frequentie AMK	Frequentie NPM (aanwijsbare schade)	Frequentie NPM (vermoedelijke schade)	Totaal
Seksueel misbruik	538	1.051	3.144	4.733
Fysieke mishandeling	1.419	12.721	4.917	19.057
Fysieke verwaarlozing	1.390	9.488	20.680	31.558
Totaal	3.347	23.260	28.741	55.348

Tabel 1. Totaal aantal registraties van vermoedelijke en vastgestelde kindermishandeling in 2005, beperkt tot de doelgroep van forensische pediatrie.

3.2 Scholieren over Mishandeling

Tussen december 2005 en april 2006 hebben 1845 leerlingen de 'Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen' (VVNG) ingevuld op in totaal 14 willekeurig geselecteerde Nederlandse scholen voor voortgezet onderwijs. Het resultaat van dit onderzoek is; 'ruim eenderde van de jongeren geeft aan ooit een gebeurtenis te hebben meegemaakt die als vorm van kindermishandeling kan worden beschouwd'². Deze studie hanteert enigszins andere categorieën van kindermishandeling;

1. Verwaarlozing
2. Psychologische agressie van ouders
3. Fysiek geweld binnenshuis
4. Seksueel misbruik
5. Meegemaakte conflicten tussen ouders: fysieke confrontatie en/of dreiging met een wapen

In totaal komt de schatting van de omvang van kindermishandeling onder Nederlandse scholieren op 160.700 gevallen. Deze schatting wordt gegeven op basis van incidentiecijfers (meegemaakt in de laatste 12 maanden) en niet op basis van prevalentiecijfers (ooit meegemaakt). Verwaarlozing komt als categorie niet terug in de incidentiecijfers. In onderstaande tabel worden de cijfers van fysiek geweld en seksueel misbruik weergegeven.

² Zie rapport Scholieren over Mishandeling, pagina II

Soort mishandeling	Geschatte omvang
Fysiek geweld binnenshuis	68.400
Seksueel misbruik	36.300
Totaal	104.700

Tabel 2. Totaal aantal registraties van door scholieren zelf ervaren kindermishandeling, beperkt tot de doelgroep voor forensische pediatrie.

De uitkomsten van de twee bovengenoemde studies verschillen significant. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de verschillende methodologie die is gebruikt. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) meldt hier het volgende over, "De NPM-studie schat de omvang van kindermishandeling onder 0-

tot 17-jarigen op 107.200 gevallen. Het scholierenonderzoek komt op een aantal van 160.700 mishandelde scholieren van 12 tot 17 jaar op basis van een extrapolatie van de resultaten. Het is moeilijk om op grond van deze twee Nederlandse onderzoeken naar de omvang van kindermishandeling een uitspraak te doen over de werkelijke omvang van het probleem. De onderzoeken verschillen zodanig in opzet en operationalisering van begrippen, dat ze moeilijk onderling te vergelijken zijn. Zo maken de onderzoeken gebruik van andere informanten en zijn ze gericht op verschillende leeftijdsgroepen. De informanten in de NPM-studie waren beroepskrachten die te maken hebben met jeugdigen en het onderzoek had betrekking op kinderen en jongeren van 0 tot 17 jaar. Het scholierenonderzoek was gericht op scholieren in het voortgezet onderwijs van 12 tot 17 jaar (...) Wat wel geconcludeerd kan worden is dat de omvang van kindermishandeling in Nederland beduidend hoger ligt dan het voorheen geschatte aantal van 80.000"³.

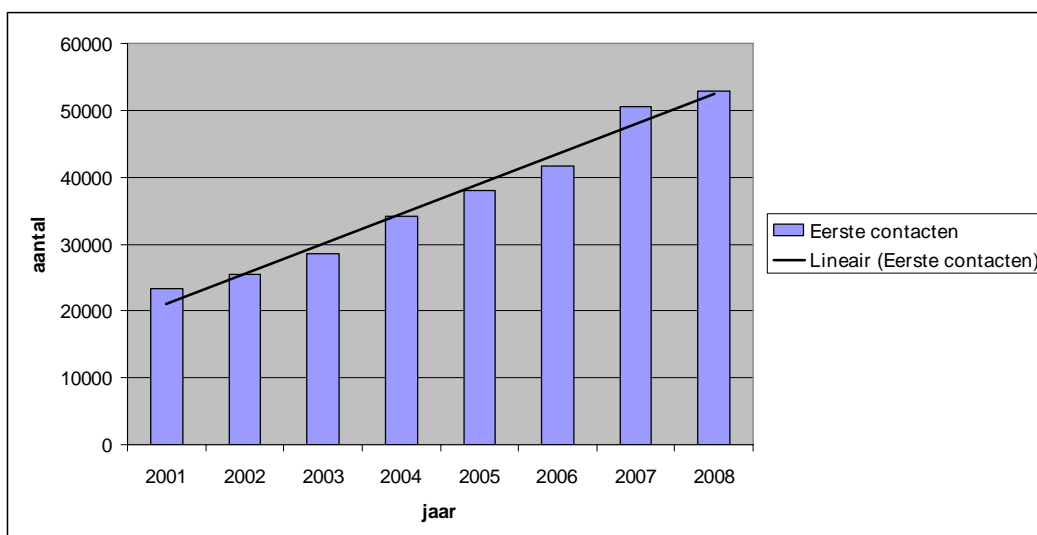
Daarnaast hebben de onderzoekers aanwijzingen dat de jongeren die aan het onderzoek hebben deelgenomen geneigd zijn over onveiligheid en andere nare ervaringen minder te melden dan wat zij in werkelijkheid meemaken. Het is daarom volgens de onderzoekers niet uit te sluiten dat zij ook over kindermishandeling onderrapporteren.

3.3 Registratiegegevens van het AMK

Het AMK registreert het aantal eerste contacten waarbij een vermoeden van kindermishandeling bestaat. Deze eerste contacten worden onderverdeeld in adviezen, consulten en meldingen. De totaalcijfers betreffen wederom de diverse vormen van mishandeling (waaronder ook psychisch geweld, affectieve verwaarlozing, etc). De onderstaande grafiek geeft dan ook geen inzicht in de

³ Zie Cijfers over kindermishandeling, NJI, 2008.

behoefte aan forensische pediatrie, maar geeft wel een indruk van de trend. Over de periode van 2001 tot en met 2008 is het totaal aantal eerste contacten met ruim 127% gestegen.

Uit het totaal aantal (52.946) eerste contacten in 2008 zijn 16.156 meldingen voortgekomen. Rob Bilo schat dat er in circa 40% van deze meldingen (6.462) sprake van vormen van kindermishandeling is met mogelijk lichamelijk letsel. Dit betreft zaken waarbij een forensische evaluatie van lichamelijke afwijkingen op enigerlei wijze plaats zou kunnen vinden (het duiden van lichamelijke bevindingen in het kader van een vermoeden). Dit zijn niet allemaal zaken die in het strafrecht terechtkomen of hoeven te komen. Er dient dan eerst aangifte te worden gedaan, waar geen wettelijke verplichting voor bestaat. Voorts zijn er situaties denkbaar (bv een bekende verdachte, een ouder kind dat zelf kan verklaren, etc) waarin niet altijd een forensisch kindergeneeskundige hoeft te worden ingeschakeld.

3.4 Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

In 2010 komen de ministers van VWS en Jeugd & Gezin met een wetsvoorstel waarin staat dat professionals een meldcode voor kindermishandeling moeten instellen. Ook moeten zij het gebruik ervan bevorderen.

Op de websites van de betrokken ministeries is de volgende informatie vermeld. Instellingen en organisaties waar medewerkers te maken hebben met slachtoffers van huiselijk geweld, kindermishandeling, vrouwelijke genitale verminking en/of eengerelateerd geweld, moeten beschikken over een meldcode. Een meldcode is een stappenplan waarin staat hoe een professional moet omgaan met het signaleren en melden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Een meldcode is geen meldplicht. Door te werken met een meldcode blijft de beslissing om vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling wel of niet te melden, berusten bij de professional. Het stappenplan van de meldcode biedt hem bij die afweging houvast.

Een nieuw protocol voor het melden van kindermishandeling op de afdeling Spoedeisende hulp van Medisch Centrum Haaglanden Westeinde heeft binnen een half jaar 40 meldingen opgeleverd ten opzichte van 4 in de voorgaande periode. Hierbij dient op dit moment te worden aangetekend dat de toename van signalering nog geen zekerheid biedt dat dit ook een gelijkmatige toename van het aantal diagnoses met zich meebrengt⁴.

⁴ Zie ook het interview met Rob Bilo bij het radioprogramma Argos, VPRO radio 1, dd 6 maart 2010.

4 Informatie van ketenpartners

4.1 Politie

Het is voor de politie niet mogelijk om op een simpele wijze uit de eigen registratiesystemen informatie te destilleren over zaken met betrekking tot kindermishandeling. Deze zaken worden onder algemene codes ingevoerd, zoals 'huiselijk geweld', 'zeden', etcetera. Sommige politieregio's houden echter een schaduwregistratie bij en/of kennen de relatief beperkt aantal zaken uit het hoofd. Door mw. Yet van Maastricht, teamchef sociale jeugd- en zedenpolitie uit de regio Hollands-Midden zijn op die wijze de onderstaande gegevens opgeleverd.

Regio	Aantal 2008	Aantal 2009	Verwachting 2010	Opmerkingen
Limburg-Noord	4 (of 5)	4 (of 5)	5	NFI, FE, radioloog Maastricht UMC. Igv ernstige zaken. Achteraf was onderzoek in nog 2 zaken wenselijk geweest.
Twente	3	Onbekend	3	NFI igv zeer ernstige zaken.
Friesland	-	Onbekend	2 a 3	Igv zeer ernstige zaken.
Flevoland	1	Onbekend	Enkele keren	Igv zeer ernstige zaken. Achteraf was onderzoek in meer zaken wenselijk geweest.
Haaglanden	7	16	20	18 FE, 5 NFI. Er worden nu in regio ook afspraken gemaakt met forensisch artsen.
Noord-Holland Noord	2	3	3	NFI, FE (kosten FE zijn erg hoog).
Gelderland-Zuid	4	4	4 a 5	NFI, FE. Vermoedelijk seksueel misbruik.
Amsterdam-Amstelland	5	5	10 a 20	NFI igv zeer ernstige zaken. Voor seksuele kindermishandeling samenwerkingsverband van forensische artsen, gynaecologen en kinderartsen.
Gelderland-Midden	3	3	3	NFI igv ernstige zaken. Snelle beoordeling via Forensische Expertise ivm onacceptabel lange wachttijden.
Noord-Oost	6	Onbekend	9	Vroeger FE, nu veelal NFI ivm kosten.

Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.

Gelderland				Achteraf was onderzoek in meer zaken wenselijk geweest.
Hollands-Midden	3	3	3	NFI, FE igv ernstige zaken.
Midden-West Brabant	6	Onbekend	8	Forum Educatief / NFI / via LDM: Dr. Wolf , Dr. Das van Formetex. Achteraf was onderzoek in 5 a 6 zaken extra wenselijk geweest.
Zeeland	3	4	5	NFI en kinderarts AMK
Rotterdam-Rijnmond	6	Onbekend	6 a 8	NFI, kinderarts Sophia kindziekenhuis.
IJsseland	2	Onbekend	3	Vooraf shaken baby.
Limburg-Zuid	0	1	Onbekend	In verleden 1 zaak geweigerd door NFI ivm werkdruk.
Utrecht	16	12	Onbekend	Convenant met FE.
Zuid-Holland Zuid	3	3	> 3	Verwacht groei ivm meer aangifte door AMK.
Drenthe	4	4	10 a 12	NFI. FE is overwogen, maar uiteindelijk niet geraadpleegd.
Totaal	78	> 62	97 - 113	

In deze tabel zijn de resultaten verwerkt uit 20 korpsen, waarbij er voor het jaar 2009 en 2010 een behoorlijk grote onzekerheidsmarge bestaat. Wel is duidelijk dat er een stijgende trend bestaat. Als aangenomen wordt dat het gemiddelde aantal zaken per regio vermenigvuldigd kan worden met 26 (totaal aantal korpsen), dan volgen daaruit de cijfers **101, >81 en 126 – 147**.

Uit de opmerkingen kan worden opgemaakt dat een redelijk aantal zaken achteraf ook in aanmerking was gekomen voor nader onderzoek. De werkdruk/instreamstop bij het NFI en de hoge kosten van onderzoek bij Forum Educatief spelen hier duidelijk mee. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat hoofdzakelijk de ernstigste zaken voor nader forensisch onderzoek worden aangemeld. Ten slotte is gemeld dat ook van andere instanties gebruik wordt gemaakt.

Mw. Yet van Maastricht concludeert dat de bovengenoemde totaalcijfers slechts een top van de ijsberg laten zien. Zij schat dat een capaciteit van 500 zaken op jaarbasis (fysieke en seksuele kindermishandeling bij kinderen jonger dan 12 jaar) minimaal benodigd is. Na een betere organisatie van politie, hulpverlening en zorg kan dit cijfer nog sterk stijgen.

4.2 Openbaar Ministerie

Het OM kampt met dezelfde registratieproblemen als de politie. Mw. Anoeek Voermans van het Parket-Generaal geeft aan dat dit mede komt doordat er geen specifiek op kinderen gerichte wetsartikelen bestaan. In geval van seksueel misbruik zijn deze er wel, maar worden zaken geregistreerd onder 'zeden'. In 2011 zal bij het OM naar verwachting een nieuw registratiesysteem in gebruik worden genomen, GPS (nu Compas). Pas dan kunnen zaken onder 'kindermishandeling' worden geregistreerd.

Mw. Hester de Koning, forensisch officier bij het parket Den Haag heeft desalniettemin een methode gevonden om relevante cijfers uit het systeem Compas te halen, in eerste instantie voor de regio Hollands-Midden over het jaar 2008.

Voor wat betreft seksuele delicten is gezocht op een aantal specifieke artikelen (242, 244, 245, 246, 247, 248a en 249), gecombineerd met de classificatie "pedoseksueel delict". Dit leverde de volgende cijfers op:

totaal:	57	parketnummers ⁵
waarvan:	1	242 (verkrachting)
	15	244 (binnendringen bij kind onder 12 jaar)
	10	245 (binnendringen bij kind tussen 12 en 16)
	1	246 (aanranding)
	32	247 (ontucht met kind onder 16 jaar)
	3	248a (verleiding kind onder 18 jaar)
	5	249 (ontucht met toevertrouwd kind onder 18 jaar)

Voor het fysieke geweld is eveneens gezocht op een aantal specifieke artikelen (de artikelen 300, 301, 302, 303, 304, 287, 288 en 289 van het Wetboek van Strafrecht), met minderjarige slachtoffers. Een steekproef wees uit dat hierbij erg veel parketnummers zaten met relatief "oude" minderjarige slachtoffers (15-18), en dat de verdachten in deze zaken veelal eveneens minderjarig waren. De query bleek niet te kunnen selecteren op leeftijd van de slachtoffers, alleen op hun minderjarig-zijn. Daarom zijn alle zaken met minderjarige verdachten uit de selectie gehaald.

totaal: 104 parketnummers

⁵ Er zijn 8 parketnummers met meer dan 1 feit, vandaar dat de opsomming op een hoger aantal uitkomt dan het totaal aantal parketnummers.

waarvan:	8	287 (doodslag, of poging daartoe)
	23	302 (zware mishandeling of poging daartoe)
	73	300 (mishandeling)

Uit deze cijfers kunnen minder sterke conclusies worden getrokken over de behoefte aan forensische kindergeneeskunde dan uit de cijfers van de politie, aangezien het hier totaalcijfers betreft. Toch schat mw. Hester de Koning dat 60 a 70 van deze zaken in Hollands-Midden in aanmerking hadden moeten komen voor nader forensisch kindergeneeskundig onderzoek. Geëxtrapoleerd naar de 25 politieregio's levert dit een totaal aantal van **1500** zaken in Nederland op.

4.3 Forum Educatief

Met 1,6 FTE geneeskundigen en 1,3 FTE verpleegkundigen handelt Forum Educatief jaarlijks circa 40 dossierzaken, 20 kindgebonden zaken (poli) en circa 100 consults af. Dit vergt 75% van de tijd. De overige 25% gaat zitten in onderwijs aan artsen en ketenpartners.

Een aandachtsgebied waarop Forum Educatief zich eveneens richt is Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV), ofwel meisjesbesnijdenis. Sinds 2003 is VGV in Nederland bij wet verboden en vanaf 2006 is ook het (laten) uitvoeren van VGV in het buitenland strafbaar. Hoewel hier een toename van het aantal zaken wordt verwacht, betreft VGV naar schatting slechts 2 a 3 gevallen op jaarbasis. De invloed van VGV op de stijgende trend lijkt daarmee niet groot.

4.4 Overig

Voor letselbepaling wordt door OM en politie ook contact opgenomen met reguliere ziekenhuizen en artsen. Van belang hierbij is dat er bij de diagnose goed onderscheid gemaakt dient te worden tussen artsen in de curatieve zorg (gericht op herstel) en forensisch geschoolde artsen (gericht op duiding). In de praktijk blijkt een medische duiding gedaan door een niet forensisch geschoolde arts in een groot deel van de zaken niet juist.

5 Conclusie

Het is erg moeilijk gebleken om relevante cijfers over kindermishandeling uit de beschikbare bronnen te destilleren. Onder andere het niet hanteren van een eenduidige definitie van kindermishandeling is hier debet aan.

In algemene zin kan worden geconcludeerd dat de cijfers van de politie een onderschatting zijn (zaken worden niet ingediend door gebrek capaciteit, hoge kosten, interne prioriteitstelling, etc). De cijfers van het OM zijn daarentegen totaalcijfers. Niet in elke zaak is behoefte aan forensisch kindergeneeskundig onderzoek.

De werkgroep 'behoeftestelling forensische pediatrie'⁶ concludeert op basis van de beschikbare literatuur en na de analyse van het cijfermateriaal van OM en politie dat de capaciteit van de forensische pediatrie in Nederland minimaal 500 zaken zou moeten zijn. Bij een betere organisatie van de keten en bij het verhogen van forensisch bewustzijn en kennis over kindermishandeling zou echter al snel kunnen blijken dat ook dit cijfer te laag is.

De kosten die gemoeid zijn bij het uitbreiden van de capaciteit vallen daarbij weg tegen de geschatte maatschappelijke kosten van kindermishandeling (met de zorg, politie/justitie, criminaliteit als belangrijkste elementen). Meerding schat deze kosten op 965 miljoen euro⁷.

⁶ Deze werkgroep bestaat uit Hester de Koning (forensisch Officier van Justitie, parket Haaglanden), Yet van Maastricht (teamchef sociale jeugd- en zedenpolitie uit de regio Hollands-Midden), Rob Bilo (forensisch kindergeneeskundige NFI), Jules Mulder (directeur Forum Educatief), Remco Koerten (accountmanager NFI).

⁷ Zie W.J. Meerding, *De maatschappelijke kosten van kindermishandeling*, Erasmus MC, 2005.

Literatuur

M.H. van IJzendoorn e.a., Algemene en Gezinspedagogiek – Datatheorie, Universiteit Leiden, *Kindermishandeling in Nederland Anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*, WODC 2007.

F. Lamers-Winkelmann e.a., Faculteit der Psychologie en Pedagogiek, Vrije Universiteit Amsterdam – PI Research Duivendrecht, *Scholieren Over Mishandeling. Resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs*, WODC 2007.

Adviezen en Meldingen over Kindermishandeling, *Registratiegegevens van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling, 2003 – 2008*.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, *Brief aan de Tweede Kamer; verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*, DMO/SSO-2875562.

W.J. Meerdering, *De maatschappelijke kosten van kindermishandeling*, Erasmus MC, 2005.

D. Ince, *Cijfers over kindermishandeling*, Nederlands Jeugd Instituut, mei 2008.